

Ірина АРХІПОВА,

orcid.org/0000-0001-5536-2779

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри англійської філології та перекладу

Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет»

(Дніпро, Україна) *nahemaa@ukr.net*

ПРЕЦЕДЕНТНІ ФЕНОМЕНИ ЯК КОГНІТИВНІ МЕХАНІЗМИ ФРЕЙМУВАННЯ В АНГЛОМОВНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ

У статті здійснено лінгвокогнітивний аналіз прецедентних феноменів у сучасному англomовному медіадискурсі. Актуальність дослідження зумовлена посиленням ролі медіакомунікації у формуванні суспільних уявлень та інтерпретацій соціальної реальності, а також необхідністю комплексного вивчення мовних механізмів когнітивного впливу на адресата. Особливу увагу приділено аналізу прецедентних феноменів як культурно зумовлених мовних одиниць, що апелюють до колективної пам'яті мовної спільноти та спільного фонового знання.

Метою дослідження є виявлення когнітивних механізмів актуалізації прецедентних феноменів у сучасному англomовному медіадискурсі та з'ясування їх ролі у процесах фреймування, оцінювання й інтерпретації соціальної реальності. Методологічну основу роботи становить лінгвокогнітивний підхід, у межах якого мова розглядається як інструмент концептуалізації знань та формування інтерпретаційних моделей реальності. У дослідженні використано методи когнітивно-дискурсивного аналізу, контекстуальної інтерпретації та елементи якісного корпусного аналізу.

Матеріалом дослідження слугували тексти сучасних англomовних засобів масової інформації, зокрема аналітичні та інформаційні статті провідних міжнародних онлайн-видань. Результати дослідження засвідчують, що прецедентні феномени виконують функцію когнітивних тригерів, які активують культурну пам'ять та сприяють формуванню інтерпретаційних рамок медіаповідомлень. Встановлено, що прецедентні імена, вислови, тексти та ситуації активно використовуються для імпліцитної передачі оцінних значень, емоційного впливу та переконування адресата. Їх актуалізація забезпечує швидке залучення спільного фонового знання аудиторії та сприяє формуванню певних моделей інтерпретації подій. Доведено, що прецедентні феномени виступають важливим інструментом когнітивного структурування інформації та формування смислів у сучасному медіадискурсі.

Ключові слова: прецедентні феномени, лінгвокогнітивний підхід, медіадискурс, культурна пам'ять, фреймування, оцінність, переконувальність.

Iryna ARKHIPOVA,

orcid.org/0000-0001-5536-2779

PhD of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of English Philology and Translatio

Donbas State Pedagogical University

(Dnipro, Ukraine) *nahemaa@ukr.net*

PRECEDENT PHENOMENA AS COGNITIVE FRAMING MECHANISMS IN ENGLISH-LANGUAGE MEDIA DISCOURSE

The article presents a linguo-cognitive analysis of precedent phenomena in contemporary English-language media discourse. The relevance of the study is determined by the growing role of media communication in shaping public perceptions and interpretations of social reality, as well as by the need for a comprehensive examination of linguistic mechanisms of cognitive influence on the audience. Particular attention is paid to the analysis of precedent phenomena as culturally conditioned linguistic units that appeal to the collective memory of a linguistic community and shared background knowledge.

The aim of the research is to identify the cognitive mechanisms of the actualization of precedent phenomena in contemporary English-language media discourse and to clarify their role in the processes of framing, evaluation, and interpretation of social reality. The methodological framework of the study is based on the linguo-cognitive approach, within which language is viewed as a tool for the conceptualization of knowledge and the formation of interpretative

models of reality. The research employs methods of cognitive-discursive analysis, contextual interpretation, and elements of qualitative corpus analysis.

The research material consists of texts from contemporary English-language mass media, including analytical and informational articles from leading international online news outlets. The results of the study demonstrate that precedent phenomena function as cognitive triggers that activate cultural memory and contribute to the formation of interpretative frames in media messages. It has been established that precedent names, precedent expressions, precedent texts, and precedent situations are actively used for the implicit transmission of evaluative meanings, emotional influence, and persuasion of the audience. Their actualization ensures the rapid activation of shared background knowledge and contributes to the formation of specific models for interpreting events. It is proved that precedent phenomena serve as an important instrument of cognitive structuring of information and meaning construction in contemporary media discourse.

Key words: precedent phenomena, linguo-cognitive approach, media discourse, cultural memory, framing, evaluation, persuasion.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку лінгвістичних досліджень характеризується посиленням інтересу до когнітивної парадигми, у межах якої мова розглядається не лише як засіб комунікації, а й як інструмент концептуалізації знань, структурування досвіду та інтерпретації соціальної реальності. У цьому контексті особливої ваги набувають дослідження мовних механізмів впливу на свідомість адресата, що реалізуються в різних типах дискурсу, зокрема в медіадискурсі. Саме мас-медійний простір сьогодні є одним із провідних каналів формування суспільних уявлень, оцінок і моделей інтерпретації подій, що відбуваються у світі.

Аналіз досліджень. Медіадискурс функціонує як складне когнітивно-комунікативне середовище, у межах якого відбувається не лише передавання інформації, а й активне конструювання смислів (Fairclough, 1995: 12). Журналістські тексти не є нейтральним відображенням реальності: вони формують певні інтерпретаційні рамки, задають напрями осмислення подій та впливають на емоційно-оцінне ставлення адресата (van Dijk, 1988: 3). У зв'язку з цим особливої актуальності набуває аналіз тих мовних засобів, які забезпечують ефективність когнітивного впливу в медіакомунікації.

Одним із таких засобів є прецедентні феномени – культурно зумовлені мовні одиниці, що апелюють до колективної пам'яті мовної спільноти та спільного фонового знання адресата. До прецедентних феноменів традиційно зараховують прецедентні імена, вислови, тексти та ситуації, які мають високу ступінь впізнаваності та асоціюються з певними культурними, історичними або літературними контекстами. Їх актуалізація в мовленні передбачає залучення вже наявних у свідомості реципієнта знань і оцінок, що значно спрощує процес інтерпретації повідомлення.

У лінгвокогнітивному вимірі прецедентні феномени розглядаються як ментальні конструкції, що зберігаються в когнітивному просторі мов-

ної спільноти та активуються в процесі комунікації. Вони функціонують як своєрідні «когнітивні тригери», здатні запускати цілі комплекси асоціацій, образів і концептів (Lakoff, 1987: 68). Саме ця властивість зумовлює їх широке використання в медіадискурсі, де важливим є не лише інформування, а й формування певного бачення подій.

Особливої уваги в цьому аспекті заслуговує когнітивний механізм фреймування, який полягає у відборі, структуруванні та інтерпретації інформації через призму певних концептуальних схем. Прецедентні феномени відіграють ключову роль у процесах фреймування, оскільки дозволяють журналістам апелювати до вже усталених у свідомості адресата моделей розуміння реальності. Використання культурно значущих алюзій, цитат або імен сприяє формуванню конкретного інтерпретаційного поля, у межах якого подія сприймається як позитивна, негативна або нейтральна.

Актуальність дослідження зумовлена потребою комплексного аналізу прецедентних феноменів у сучасному англомовному медіадискурсі саме з позицій лінгвокогнітивного підходу. Незважаючи на наявність значної кількості праць, присвячених проблемам інтертекстуальності, культурної пам'яті та дискурсивного аналізу, питання когнітивного потенціалу прецедентних феноменів у процесах фреймування та оцінювання в медійному просторі потребують подальшого осмислення.

Метою статті є виявлення когнітивних механізмів актуалізації прецедентних феноменів у сучасному англомовному медіадискурсі та з'ясування їх ролі у процесах фреймування, оцінювання й інтерпретації соціальної реальності.

Методологічну основу дослідження становить лінгвокогнітивний підхід, що дає змогу розглядати прецедентні феномени як елементи когнітивної системи, пов'язані з процесами концептуалізації, оцінювання та фреймування інформації в медіадискурсі.

Матеріалом дослідження слугували тексти сучасних англомовних засобів масової інфор-

мації *The Guardian*, *BBC News*, *CNN*, *Reuters*, *Al Jazeera English*, зокрема аналітичні та інформаційні статті провідних онлайн-видань, опубліковані протягом 2023–2025 рр. Корпус дослідження формувалася шляхом цілеспрямованого відбору медіатекстів, у яких зафіксовано використання прецедентних імен, висловів, алюзій та інтертекстуальних посилань.

Виклад основного матеріалу. У межах лінгвокогнітивної парадигми прецедентні феномени розглядаються як когнітивно зумовлені одиниці, що пов'язують мовну форму з колективною культурною пам'яттю та репрезентують усталені концепти, сценарії й фрейми. Вони входять до структури ментального лексикону та зберігають узагальнену інформацію про соціально значущі події, культурні тексти, літературні образи й історичні постаті. Їх актуалізація апелює до спільного культурного досвіду адресанта й адресата, забезпечує швидке залучення складних смислових структур без розгорнутих пояснень та активує механізми фреймування, у межах яких нова інформація інтерпретується крізь призму наявних когнітивних структур.

У лінгвокогнітивному вимірі прецедентні феномени виконують функцію концептуальної компресії та когнітивної економії, оскільки здатні в стислому вигляді репрезентувати складні оцінні й інтерпретаційні моделі. Актуалізація конкретного прецедентного феномена спричиняє активізацію відповідного фрейму, який визначає набір очікувань, оцінок і можливих інтерпретацій описуваної події (Hart, 2014: 41).

Водночас інтерпретація прецедентних феноменів не є повністю однозначною, оскільки поєднує колективний і індивідуальний виміри когнітивного досвіду. Хоча такі одиниці ґрунтуються на спільних культурних знаннях, конкретний інтерпретаційний ефект може варіюватися залежно від соціокультурної компетентності адресата.

Отже, у межах лінгвокогнітивної парадигми прецедентні феномени постають як багатовимірні одиниці, що поєднують мовний, когнітивний і культурний аспекти та відіграють ключову роль у процесах формування смислу в сучасному медіадискурсі.

Типологія прецедентних феноменів у сучасному англomовному медіадискурсі. У сучасних лінгвокогнітивних дослідженнях прецедентні феномени розглядаються як неоднорідна група мовних і мовленнєвих одиниць, що відрізняються за походженням, структурою та функціональним навантаженням. У межах медіадискурсу традиційно виокремлюють прецедентні імена, вислови,

тексти та ситуації, кожен із яких має специфічний когнітивний і прагматичний потенціал.

Прецедентні імена репрезентують культурно значущих постатей, персонажів та історичних діячів і функціонують як маркери цілісних концептуальних комплексів. У медіадискурсі вони забезпечують швидку характеристику осіб або подій шляхом актуалізації пов'язаних із ними оцінних, емоційних та асоціативних характеристик.

Прецедентні вислови охоплюють крилаті фрази, афоризми, цитати, біблійні та міфологічні висловлення. Їх актуалізація інтенсифікує смисл повідомлення, активує пов'язані з ними концепти й сценарії та посилює його емоційно-оцінний і аргументативний потенціал.

Прецедентні тексти представлені алюзіями та непрямыми посиланнями на відомі літературні, історичні чи медійні джерела. Вони забезпечують міжтекстовий зв'язок і дають змогу осмислювати нове повідомлення через зіставлення з відомими культурними зразками, розширюючи його інтерпретаційні можливості.

Прецедентні ситуації апелюють до символічно значущих подій і типових сценаріїв, що зберігаються в колективній культурній пам'яті. В англomовному медіадискурсі їх актуалізація дає змогу концептуалізувати соціально-політичні та економічні процеси, імпліцитно оцінюючи їх через співвіднесення з відомим зразком або попереднім досвідом.

У межах лінгвокогнітивного аналізу доцільно також розглядати типологію прецедентних феноменів з урахуванням їх функціонального призначення. Зокрема, можна виокремити феномени, що виконують фреймувальну, емотивну, оцінну та переконувальну функції. Такий підхід дозволяє простежити, як різні типи прецедентних феноменів взаємодіють з когнітивними механізмами сприйняття та інтерпретації інформації.

Фреймувальні прецедентні феномени задають інтерпретаційну рамку для сприйняття подій, спрямовуючи увагу адресата на певні аспекти повідомлення. Емотивні феномени активують емоційний досвід і сприяють формуванню емоційної реакції на подію. Оцінні прецедентні феномени імпліцитно передають ставлення автора до описуваного явища, тоді як переконувальні феномени підсилюють аргументативну структуру медіатексту.

Таким чином, типологія прецедентних феноменів у сучасному англomовному медіадискурсі є багатовимірною і включає як структурні, так і функціональні критерії класифікації. Її застосування в межах лінгвокогнітивної парадигми

дозволяє глибше осмислити роль прецедентних феноменів у процесах концептуалізації, інтерпретації та оцінювання соціальної реальності, що репрезентується в медійному просторі.

Когнітивні механізми фреймування через прецедентні феномени в медіадискурсі. У сучасних когнітивно орієнтованих дослідженнях медіадискурсу особлива увага приділяється механізмам фреймування як способам структурування та інтерпретації інформації. Фреймування розглядається як процес відбору, акцентування та організації смислів, у межах якого мовні засоби спрямовують сприйняття адресата та формують певну інтерпретаційну модель події або явища. Прецедентні феномени в цьому процесі відіграють роль потужних когнітивних інструментів, здатних активувати складні фреймові структури в стислій і культурно насиченій формі.

З когнітивної точки зору фрейм постає як структура знань, що включає типові ролі, сценарії, оцінки та очікування, пов'язані з певною ситуацією (Fillmore, 1976: 23). Актуалізація прецедентного феномена в медіатексті автоматично запускає відповідний фрейм, оскільки така одиниця вже містить закріплений у колективній пам'яті набір асоціацій. У результаті адресат інтерпретує нову інформацію не ізольовано, а в межах знайомої когнітивної схеми.

Одним із ключових когнітивних механізмів фреймування є механізм аналогії. Використання прецедентних феноменів у медіадискурсі ґрунтується на зіставленні нової події з відомою культурною або історичною моделлю. Завдяки цьому складні або неоднозначні явища отримують зрозумілу інтерпретацію через апеляцію до вже наявного досвіду. Аналогічне фреймування дозволяє не лише пояснити подію, а й задати певний вектор її оцінювання (Fowler, 1991).

Цей механізм простежується в проаналізованих англomовних медіатекстах, зокрема в апеляції до історичних подій як аргументативного ресурсу. Так, алюзія на Cold War у матеріалах про сучасні геополітичні конфлікти формує інтерпретаційну модель, у межах якої поточні події осмислюються як повторення відомого сценарію протистояння. Такий прийом спрощує інтерпретацію складних процесів і водночас посилює переконувальний вплив через апеляцію до історичного досвіду.

Іншим важливим механізмом є селективна актуалізація ознак. Прецедентний феномен рідко відтворюється в усій повноті свого змісту; натомість активуються лише ті характеристики, які є релевантними для поточного комунікативного завдання. У медіадискурсі адресант відбирає

ті аспекти прецедентного образу, які підсилюють потрібний смисловий акцент і визначають доступні адресатові інтерпретаційні можливості.

Особливу роль у процесах фреймування відіграє оцінний компонент прецедентних феноменів. Більшість із них мають усталену аксіологічну маркованість, що формується історично та підтримується культурною традицією. У медіадискурсі актуалізація такого феномена дозволяє імпліцитно передати оцінку без прямого вербалізування авторської позиції. У когнітивному плані це сприяє формуванню ефекту «природної» інтерпретації, оскільки оцінка сприймається як частина загальновідомого знання.

Крім того, прецедентні феномени виконують функцію когнітивної економії, що є надзвичайно важливою в умовах сучасного медіапростору. Вони дозволяють у мінімальному мовному обсязі передати складні концептуальні структури, поєднуючи інформативність із експресивністю. Такий механізм сприяє швидкому фреймуванню події та зменшує когнітивні зусилля адресата під час сприйняття повідомлення.

У межах медіадискурсу фреймування через прецедентні феномени часто поєднується з маніпулятивним потенціалом мовлення. Завдяки високому ступеню культурної легітимності прецедентні феномени можуть маскувати ідеологічні або оціночні установки під виглядом нейтральних культурних відсилань. Це зумовлює необхідність їх критичного аналізу з позицій лінгвокогнітивної теорії, яка дозволяє виявити приховані механізми впливу на свідомість адресата.

Важливим аспектом є також динамічність когнітивних фреймів. Значення та інтерпретаційний потенціал прецедентних феноменів не є статичними; вони можуть змінюватися під впливом соціальних, політичних та культурних трансформацій. У сучасному англomовному медіадискурсі спостерігається тенденція до переосмислення традиційних прецедентних образів, що призводить до модифікації відповідних фреймів та появи нових інтерпретаційних моделей.

Водночас когнітивне фреймування в медіадискурсі реалізується не лише через власне прецедентні феномени (історичні, літературні та міфологічні алюзії), а й через їхню тісну взаємодію з іншими мовними засобами, зокрема метафоричними, категоріальними та процедурними моделями. У сучасних медіатекстах часто межа між прецедентною алюзією та усталеним метафоричним штампом стає проникною: прецедентні ментальні схеми формують когнітивне підґрунтя, на якому активуються ширші дискурсивні фрейми.

Аналіз таких когнітивних кластерів дозволяє простежити загальний механізм концептуального структурування медійної інформації та уточнити специфіку прецедентності на тлі інших інструментів когнітивного впливу.

Один з помітних когнітивних кластерів фреймування в аналізованому корпусі текстів використовує стратегічні та просторові метафоричні схеми, які функціонують як дискурсивні прецеденти для концептуалізації міжнародних відносин. Вислови, такі як «*bear hug strategy*», «*geopolitical terrain*» і «*petrostates*», ілюструють, як медійний дискурс фреймує зовнішню політику та глобальні динаміки влади через впізнавані когнітивні моделі.

Вислів «*bear hug strategy*» функціонує як усталений дискурсивний прецедент, що фреймує дипломатичний чи економічний тиск як обчислену тактику, спрямовану на обмеження дій опонента через публічне зближення та уявне партнерство, а не через відкрите протистояння. Проілюструємо це прикладом з аналітичного матеріалу видання The Guardian: «*Analysts argue that Beijing is shifting from economic retaliation to a 'bear hug strategy' designed to entangle neighboring economies so tightly that compliance becomes their only viable option*» (The Guardian, 2024). Когнітивно це активує прецедентну схему контрольованої домінантності, що дозволяє читачам інтерпретувати політичні кроки як навмисні стратегічні маневри, а не спонтанні реакції. Подібно до цього, метафора «*geopolitical terrain*» проєктує міжнародні відносини на просторову картину, заохочуючи читачів уявляти глобальну політику як фізичне поле, де актори рухаються, позиціонують себе та стикаються з перешкодами: «*Navigating the shifting geopolitical terrain requires diplomatic agility that few Western leaders currently possess*» (CNN, 2023). Це просторове фреймування перетворює абстрактні відносини влади на навігаційну ментальну карту.

Термін «*petrostates*» демонструє когнітивний фреймінг через категоризацію. Об'єднуючи різні країни під єдиним прецедентним ярликом, медіатексти підкреслюють їхню спільну структурну характеристику – тотальну залежність від доходів від викопного палива, одночасно нівелюючи внутрішні політичні, культурні чи регіональні відмінності. Так, у публікації Reuters зазначається: «*The upcoming climate summit faces fierce resistance from powerful petrostates intent on shielding their oil revenues from international regulation*» (Reuters, 2024). Як категоріальне позначення, цей вираз спрощує глобальну складність, дозволяючи читачам сприймати міжнародних акторів як членів впізнаваної категорії з передбачуваними інтер-

есами та обмеженнями. Разом ці одиниці демонструють, як стратегічний фреймінг організовує інтерпретацію через знайомі моделі конкуренції, простору та класифікації.

Інший важливий когнітивний кластер фреймування працює через економічно-системні схеми, які подають ринки та політичні результати як вимірювані, взаємопов'язані процеси. Вислови, такі як «*consumer confidence*» і «*clean energy boom*», яскраво ілюструють цю тенденцію.

Вислів «*consumer confidence*» фреймує економічні умови через призму колективного емоційного настрою, перетворюючи розпорошену поведінку індивідів на єдиний аналітичний індикатор: «*Central banks watch these figures closely, as falling consumer confidence often signals a deeper structural recession long before hard data arrives*» (BBC News, 2023). Цей феномен дозволяє журналістам пояснювати економічні тенденції, посилаючись на абстрактний, але широко визнаний показник, що знижує складні макроекономічні динаміки до когнітивно керованої змінної. Подібно до цього, метафора «*clean energy boom*» фреймує розробки в енергетичній політиці та технологіях як фазу швидкого розширення та унікальних можливостей: «*Subsidies have triggered a clean energy boom across the continent, fundamentally altering the industrial landscape*» (The Guardian, 2024). Когнітивно концепція «*boom*» активує очікування зростання, імпульсу та незворотних структурних змін. Обидва приклади показують, як економічні прецеденти організовують розуміння, вбудовуючи нову інформацію в усталені системні моделі.

Медійний дискурс також активно використовує процедурне фреймування, яке концептуалізує державне управління та переговори як структуровані, інкрементальні процеси. Вислови, такі як «*pause and scale back tariffs*» і «*hammer out a trade agreement*», демонструють, як прецедентні феномени фреймують ухвалення політичних рішень як послідовність обдуманих дій.

Зокрема, вислів «*hammer out a trade agreement*» фреймує переговори як тяжкий, але цілеспрямований процес, викликаючи ремісничу метафору формування результатів через тривалі зусилля: «*Delegates will gather in Geneva to hammer out a trade agreement that has been stalled for over a decade*» (Al Jazeera English, 2025). Ці процедурні фрейми відіграють важливу когнітивну роль, контрастуючи з уявленнями про хаос або непередбачуваність. Підкреслюючи процесуальність, вони дозволяють аудиторії зрозуміти складні дипломатичні та економічні взаємодії як такі, що керуються чіткими правилами, етапами та намірами.

Іншим когнітивним фреймінговим патерном, що простежується в корпусі, є метафори потоку та контролю, які концептуалізують соціальні, економічні чи політичні явища як стихійні потоки рідини, що можуть і мають бути відрегульовані. Вислів «stem the flow» є прикладом фреймування соціальних і політичних явищ як керованих потоків: «*European governments are desperate to deploy new technological barriers to stem the flow of undocumented migration across the Mediterranean*» (BBC News, 2024). Він активує ментальну модель технічного втручання та менеджменту, спонукаючи сприймати проблему як питання обсягу й регулювання, а політичні рішення – як технічні кроки, спрямовані на відновлення балансу.

Наостанок, спостерігається використання когнітивного фреймування через юридично-операційну категоризацію в контексті дискурсу, пов'язаного з військовими конфліктами. Вислів «*targeting civilians*» функціонує як прецедентний феномен, який фреймує насильницькі дії через визнану юридичну та нормативну категорію: «*International observers have documented repeated instances of targeting civilians, which may amount to war crimes*» (Al Jazeera English, 2023). Когнітивно ця одиниця не просто описує трагічну подію; вона експліцитно розміщує її в межах усталеної системи міжнародного гуманітарного права. Використовуючи конкретну класифікацію, цей вислів направляє інтерпретацію на питання законності, відповідальності та порушення конвенцій без прямого емоційного нагнітання. Це демонструє, як когнітивний фреймінг може працювати через нормативні схеми, які структурують розуміння ще до моменту винесення морального судження.

У всіх цих кластерах прецедентні феномени перетворюють емпіричну складність на структуровані та доступні для інтерпретації моделі. Вони не лише відображають реальність, а й формують способи її осмислення, виокремлюючи певні взаємозв'язки, процеси та очікування.

Трансформація прецедентних феноменів. У сучасному медійному дискурсі прецедентні феномени рідко відтворюються у своєму первинному вигляді. Значно частіше вони зазнають різноманітних структурних або семантичних модифікацій, що зумовлено прагненням журналістів адаптувати культурно відомі образи до актуальних соціально-політичних контекстів. Такі трансформації не руйнують прецедентний характер одиниці, а навпаки, підсилюють її інтерпретаційний потенціал, оскільки поєднують ефект культурної впізнаваності з новизною контекстуального використання.

Одним із поширених типів трансформації є контекстуальне переосмислення прецедентного імені, коли відомий культурний образ переноситься на новий об'єкт опису. У медіатекстах політичної тематики доволі часто використовується алюзія на міфологічний образ Icarus. Наприклад, у політичному коментарі британського видання The Guardian зафіксовано таке висловлення: «*The minister's sudden resignation turned him into a political Icarus who flew too close to the sun*» (The Guardian, 2024).

У цьому прикладі прецедентне ім'я Icarus активує міфологічний сценарій перевищення меж і неминучого падіння. У когнітивному вимірі відбувається перенесення характеристик міфологічного персонажа на сучасну політичну фігуру. Така аналогія формує інтерпретаційний фрейм політичної самовпевненості, що призводить до поразки. Важливо, що негативна оцінка поведінки політика передається імпліцитно, через культурну асоціацію, без прямого висловлення критики.

Інший приклад контекстуального використання прецедентного феномена можна спостерігати у випадках актуалізації біблійних образів. У матеріалах, присвячених соціально-політичним реформам, іноді використовується алюзія на біблійну історію про Едемський сад. Наприклад, у новинному тексті BBC News трапляється формулювання: «*For many voters, the promised reforms sounded like a miracle, but the aftermath felt more like a betrayal in the Garden of Eden*» (BBC News, 2023).

У цьому випадку прецедентна ситуація Garden of Eden функціонує як когнітивна модель втраченої гармонії. У поєднанні з лексемою betrayal вона формує фрейм порушення довіри та розчарування. Таким чином, журналістський текст не лише повідомляє про політичні події, а й пропонує читачеві певну інтерпретаційну модель їх осмислення.

Ще одним поширеним типом трансформації є модифікація прецедентних висловів, коли відома цитата або фраза частково змінюється для створення нового смислового ефекту. Подібні трансформації особливо характерні для заголовків медіатекстів, оскільки вони поєднують експресивність, інтертекстуальність і лаконічність. Наприклад, у політичних аналітичних матеріалах зустрічається модифікація шекспірівської цитати з трагедії Hamlet: «*To govern or not to govern: that is the question facing the coalition*».

Цей заголовок є трансформацією відомого монологу Гамлета «*To be or not to be*». У когнітивному вимірі така модифікація створює ефект перенесення екзистенційної дилеми на сферу політич-

ного вибору. Використання культурно впізнаваної цитати надає політичній ситуації драматичного характеру та підсилює її значущість у сприйнятті читача. Подібний механізм функціонує і у випадках використання історичних або літературних алюзій для опису конфліктних ситуацій. У медіатекстах, присвячених міжнародним відносинам або економічній конкуренції, нерідко використовується прецедентна ситуація *David and Goliath*. Наприклад, у матеріалах, що описують протистояння невеликої компанії з потужною корпорацією, може використовуватися формулювання: «*The small startup found itself in a classic David and Goliath battle against the tech giant*».

У цьому випадку біблійний сюжет виступає когнітивною моделлю асиметричного конфлікту між слабшим і сильнішим учасниками. Така алюзія дозволяє швидко визначити ролі сторін і сформувати у читача очікування можливого розвитку подій. Крім того, вона створює емоційний ефект симпатії до «слабшої» сторони конфлікту.

Ще одним прикладом використання прецедентних феноменів у медіадискурсі є актуалізація літературних образів для критичного осмислення сучасних соціальних явищ. У публікаціях, присвячених проблемам цифрового контролю або масового спостереження, часто використовується алюзія на образ Big Brother з роману Джорджа Орвелла «1984». Наприклад: «*Critics warn that the new surveillance system could create a digital Big Brother*».

У цьому випадку прецедентне ім'я Big Brother виконує функцію концептуального символу тоталітарного контролю. Воно активує у свідомості читача асоціації з обмеженням свободи, постійним спостереженням і порушенням приватності. Таким чином, навіть коротке згадування цього образу здатне сформувати негативну оцінку описуваного явища. Аналіз наведених прикладів дозволяє виокремити кілька ключових когнітивних механізмів використання прецедентних феноменів у медіадискурсі. По-перше, це механізм аналогічного фреймування, коли нова подія інтерпретується через призму відомого культурного сценарію. По-друге, це емоційна профіляція, що полягає у виокремленні оцінного аспекту ситуації через апеляцію до культурно значущих образів. По-третє, важливу роль відіграє когнітивна економія, оскільки прецедентні феномени дозволяють передати складні інтерпретаційні моделі у стислому мовному вигляді.

Емотивна та оцінна функції. Однією з ключових характеристик прецедентних феноменів у сучасному медійному дискурсі є їхній емотивно-

оцінний потенціал. Закріплені в колективній культурній пам'яті, вони здатні активувати емоційні реакції адресата та формувати його оцінне ставлення до описуваних подій або осіб. Їх актуалізація викликає асоціативний ланцюг, що поєднує раціональні знання з емоційним досвідом і дає змогу передавати авторське ставлення опосередковано, без прямого оцінного судження.

Емотивно-оцінний потенціал прецедентних феноменів особливо виразно проявляється в заголовках та аналітичних коментарях, де вони виконують функцію емоційного акценту й задають тон подальшого сприйняття інформації (Fowler, 1991: 9). Водночас їх актуалізація може посилювати аргументацію та здійснювати маніпулятивний вплив на громадську думку, формуючи позитивний або негативний образ події чи особи через апеляцію до спільного культурного досвіду. Ефективність такого впливу значною мірою залежить від культурної компетентності адресата: за збігу культурних кодів когнітивний та емоційний вплив прецедентного феномена посилюється.

У досліджуваному корпусі емотивно-оцінний потенціал простежується, зокрема, у використанні прецедентних імен з усталеною негативною аксіологічною маркованістю. Яскравим прикладом є проаналізований вище образ Big Brother, актуалізація якого в контексті масового спостереження активує емоційний фрейм страху перед тоталітарним контролем і забезпечує імпліцитну негативну оцінку описуваного явища

Висновки. Проведене дослідження підтверджує, що прецедентні феномени є багатовимірними одиницями, які поєднують мовний, когнітивний та культурний рівні комунікації й виконують фреймувальну, емотивно-оцінну та переконувальну функції в сучасному англomовному медіадискурсі.

Встановлено, що прецедентні імена, вислови, тексти та ситуації мають специфічний когнітивний потенціал і забезпечують актуалізацію пов'язаних із ними культурних знань, фреймів та інтерпретаційних моделей. Їх використання дає змогу структурувати медійну інформацію, актуалізувати спільний культурний досвід та впливати на її сприйняття адресатом. Особливу роль відіграє емотивно-оцінний і переконувальний потенціал прецедентних феноменів. Їх актуалізація дозволяє імпліцитно передавати оцінні та емоційні настанови, посилювати аргументацію й формувати стійкі інтерпретаційні моделі. За повторюваного використання такі моделі можуть закріплюватися в масовій свідомості та впливати на сприйняття соціальних, політичних і культурних процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Fairclough N. Media Discourse. London : Edward Arnold, 1995. 214 p.
2. Fillmore C. J. Frame semantics and the nature of language. *Annals of the New York Academy of Sciences*. 1976. Vol. 280. P. 20–32. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1749-6632.1976.tb25467.x>
3. Fowler R. Language in the News: Discourse and Ideology in the Press. London : Routledge, 1991. 260 p.
4. Hart C. Critical Discourse Analysis and Cognitive Science. New York : Palgrave Macmillan, 2014. 276 p.
5. Lakoff G. Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal About the Mind. Chicago : University of Chicago Press, 1987. 614 p.
6. van Dijk T. A. News as Discourse. Hillsdale : Lawrence Erlbaum Associates, 1988. 200 p.

REFERENCES

1. Fairclough N. (1995) Media Discourse, Edward Arnold, London, 214 p.
2. Fillmore C. J. (1976) Frame Semantics and the Nature of Language, *Annals of the New York Academy of Sciences*, Vol. 280, P. 20–32. <https://doi.org/10.1111/j.1749-6632.1976.tb25467.x>
3. Fowler R. (1991) Language in the News: Discourse and Ideology in the Press, Routledge, London, 260 p.
4. Hart C. (2014) Critical Discourse Analysis and Cognitive Science, Palgrave Macmillan, New York, 276 p.
5. Lakoff G. (1987) Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind, University of Chicago Press, Chicago, 614 p.
6. van Dijk T. A. (1988) News as Discourse, Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale, 200 p.

Дата першого надходження статті до видання: 28.08.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 25.09.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 16.10.2026

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

